

Kapittel 2

Dokumentasjonsprosjektet

Etterlatte og overlevende krevde en ny offisiell gransking.

Det fikk vi ikke. Vi fikk Dokumentasjonsprosjektet.

Kielland-nettverket vil arbeide for åpne høringer og en ny gransking av Kielland-katastrofen i 1980. Dette nettverket av etterlatte, overlevende og støttespillere har mobilisert brei støtte fra fagbevegelsen, både innafor og utafor LO-familien. Den norske kirke støtter kravet vårt, og mange forskere og journalister har markert seg sterkt og tydelig. Det er fortsatt mange spørsmål som ikke er besvart – og som fortsatt kan besvares.

Nettverket prøvde først å få Solberg-regjeringa i tale. Det gikk ikke. I 2019 kontaktet vi Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité, og i april fikk vi møte komitéledelsen ved leder Dag Terje Andersen fra Arbeiderpartiet og de to nestlederne Svein Harberg fra Høyre og Nils Bjørke fra Senterpartiet. Vi opplevde møtet som svært positivt. De tok seg tid til å lytte, var åpne og interesserte.

Vårt krav var en ny gransking.

Hvilken form kunne en ny gransking få? Vi hadde siden starten unngått begrepet «granskingskommisjon». En offentlig regjeringsoppnevnt kommisjon kan fort bli låst til et stramt regelverk som kan begrense, i stedet for å åpne. For oss var det viktig at en gransking var åpen, at det ble gjennomført høringer. Vi ville også delta i utformingen av mandatet, sikre uavhengig utenlandsk deltakelse og deltakelse fra de berørte og arbeidstakerne. I tillegg har Kielland-nettverket hele tida vært opptatt av at en ny gransking måtte supplere tidligere granskinger – den norske og den franske. For å sikre ny og oppdatert granskingskompetanse ville vi gjerne trekke inn ressurser fra den permanente havarikommisjonen eller tilsvarende kompetansemiljøer.

Dag Terje tok kontakt igjen i slutten av mai 2019, og opplyste om at komiteen enstemmig hadde vedtatt å be Riksrevisjonen om å gjennomgå Kielland-saken. Dette var en viktig seier

for oss. Riksrevisjonens arbeid med dette kunne danne grunnlaget for neste skritt – en ny helhetlig offisiell gransking.

Riksrevisjonens mandat var begrenset til å undersøke norske myndigheters håndtering av katastrofen. Denne begrensninga var naturlig og logisk, siden Riksrevisjonens oppgave nettopp er å ettergå den norske statens gjøren og laden.

Riksrevisjonens rapport ble framlagt i mars 2021. Det var skuffende at rapporten ikke anbefalte en ny og avsluttende gransking. Men rapporten er likevel et viktig bidrag til enda flere nyanser og innsikter. Rapporten roser den norske granskingskommisjonen, men fastslår samtidig at det var betydelige mangler og svakheter:

- Flere av kommisjonsmedlemmene var inhabile.
- Indisiene på eksplosjon i D4-staget ble ikke tilstrekkelig undersøkt.
- Ankerhåndtering og forhaling ble ikke gransket med utgangspunkt i det svekkede D6-staget.
- Kommisjonen unnlot generelt å gå inn på andre årsaksforklaringer.
- De lekket informasjon til de norske partene, mens de franske ble ansett som «partiske».
- Politietterforskninga kritiseres.
- Riksrevisjonen påpeker at ansvar knyttet til operatør og reder ikke ble klarlagt.²²

Riksrevisjonen har med disse og flere påpekninger nærmest gitt en mandatbeskrivelse for en avsluttende gransking. Samtidig har rapporten nyansert det offisielle Norges syn på årsakene til havariet. Det er ikke lenger bare den norske kommisjonens rapporter fra 1981 og 1983 som uttrykker det offentliges syn på årsakene. Disse må nå suppleres med Riksrevisjonens rapport, godkjent av et enstemmig Storting i juni 2021.

Helsestudie og dokumentasjonsprosjekt

Stortinget vedtok enstemmig en sterk beklagelse av norske myndigheters dårlige behandling av etterlatte og overlevende. Da Riksrevisjonens rapport ble lansert i mars gikk leder av LO-forbundet Industri Energi Frode Alfheim ut med følgende utsagn:

²² For en gjennomgang av Riksrevisjonens rapport, se *Kampen om Kielland* ss. 302 ff

«– En unnskyldning er ikke nok, men hva som skal komme ut av det må skje i tett dialog med Kielland-nettverket. Det er de som har gjort store deler av arbeidet som myndighetene burde gjort.»²³

Nettverket har tatt initiativ til forhandlinger med staten om en kompensasjonsordning der oppgjøret etter Nordsjødykkersakene er modell for et slikt oppgjør. Vi har etablert et samarbeid med SANDS advokatfirma og den fransk-norske advokaten Eva Joly. Stortinget vedtok også at det skulle gjennomføres «.. en studie om overlevende og pårørende etter Alexander L. Kielland-ulykka for å få kunnskap om hvilke konsekvenser manglende oppfølging etter ulykka, og ulykka i seg selv, har for menneskers fysiske og psykiske helse.» Studien skal gjennomføres i samarbeid med Kielland-nettverket. Det ligger nå til rette for at studien blir gjennomført i 2023.

I Stortingets vedtak pkt. III heter det:

Stortinget ber regjeringen gå i dialog med Kielland-nettverket og bidra til et arbeid med å samle og gjøre tilgjengelig nettverkets arbeid, dokumentasjon og innsamlet materiell i en historisk dokumentasjon om Alexander L. Kielland-ulykken og arbeidet i etterkant, med den hensikt å dokumentere opplevelsene sett fra overlevende og etterlattes ståsted.²⁴

Altså et dokumentasjonsprosjekt.

Kravet om en ny gransking ble ikke innfridd. Kanskje dette var ment som et plaster på såret? En av begrunnelsene for å avslå en ny gransking som flere på Stortinget la vekt på, handlet om systemet for kommisjoner. Hvis Stortinget bruker uttrykket «gransking» er det nærmest implisitt at regelverket for slik gransking må følges. Og dette regelverket er rigid og lite fleksibelt. I Kielland-nettverkets bestilling av en ny gransking lå et krav om åpenhet og høringer. Vi mente også at etterlatte og overlevende måtte delta direkte, og vi krevde uavhengig deltakelse av utenlandske fagmiljøer for å sikre at granskinga ikke ble en ny runde med landskamp mellom Frankrike og Norge.

²³ Frode Alfheim i E24 17.3.2021

²⁴ Stortinget 8. juni 2021

Lite av dette ville bli innfridd, dersom Stortinget vedtok en ny gransking.

Vedtaket om et dokumentasjonsprosjekt der Norsk Oljemuseum og Kielland-nettverket samarbeider gir en helt annen fleksibilitet.

Prosjektet startet kort tid etter Stortingsvedtaket. Staten overførte 8 millioner kroner i 2022 for gjennomføringa av prosjektet. Direktør ved Oljemuseet, Finn E. Krogh, tok kontakt med meg og vi startet planlegginga sammen. Første skritt var å etablere en styringsgruppe og sikre en prosjektleder.

Oljemuseet lyste ut stillinga, Else M. Tungland ble ansatt som prosjektleder. Else er sosiolog med bakgrunn som forsker og forfatter. Hun har blant annet skrevet bok om nordsjødykkernes fortellinger om hvordan det var å jobbe i Nordsjøen, der Kielland-ulykka var en hendelse som alle husket. Det var derfor med stor interesse hun i 2014 ble med å samle minner fra involverte i Alexander L. Kielland-ulykka, da arbeidet startet opp ved Universitetet i Stavanger. Hun var en av dem som intervjuet etterlatte, overlevende og redningspersonell. Dette ble senere samlet i fem digitale bøker i Minnebanken om Kielland.²⁵ Hun var også medforfatter i den første boka i «RÅOLJE»-serien som kom ut i 2016.²⁶ Denne boka var avgjørende for beslutninga om å danne Kielland-nettverket. Hun har senere skrevet *Rederidynastiet*, en bok om rederiet som kontraherte Alexander L. Kielland-riggen. Else nyter stor tillit blant de berørte overlevende og etterlatte.

Styringsgruppe

Vi ble høsten 2021 enige om sammensetninga av styringsgruppe for prosjektet. Fra Oljemuseet deltar Finn E. Krogh som leder og Bjørn Lindberg. Kielland-nettverket er representert ved meg og Anders Helliksen, som overlevde ulykka og er nestleder i Kielland-nettverket. I tillegg deltar Tora Aasland med bakgrunn som forskningsminister og statsforvalter i Rogaland, og Gro Brækken med bakgrunn fra humanitære organisasjoner og Offshore Norge, tidligere «Norsk Olje og Gass». Else Tungland er som prosjektleder også sekretær for styringsgruppa.

I dialog med departementene som har bevilget midlene er prosjektets oppgaver og mandat:

²⁵ <https://ebooks.uis.no/index.php/USPS/catalog/series/Kielland>, 2019

²⁶ Alexander L. Kielland-ulykken: hendelsen, etterspillet, hemmelighetene, Hertervig Forlag 2016

- å samle dokumentasjon, innhente og tilgjengeliggjøre kunnskap om Alexander L. Kielland-ulykka, som kan belyse saken og danne grunnlag for forskningsprosjekt, artikler, utstillinger, bøker, kulturelle aktiviteter o.a.
- å bidra til at pårørende, overlevende og andre berørte personer etter Alexander L. Kielland-ulykka føler seg sett, hørt og tatt på alvor – og at de så langt det er mulig får svar på spørsmål.

Delprosjekt UiS - arkivstudier

Universitetet i Stavanger arbeider videre med Kielland-saken og har fått midler fra Dokumentasjonsprosjektet til sitt videre arbeid. UiS skal konkret arbeide videre med utvidelse av Minnebanken og arkivstudier. Ett av delprosjektene gjelder studier av franske arkiver, der Eva Joly er engasjert av UiS. Eva Joly har omfattende kunnskap om bruk av dokumenter i industrien, gjennom sin årelange erfaring som dommer, politiker, spesialrådgiver og advokat i Frankrike. Franske arkiver har tidligere ikke vært studert, og her kan det være mye informasjon å hente.

Et av de viktige spørsmålene gjelder underlagsdokumentene som førte fram til forliket mellom de norske og franske partene i 1991. Disse dokumentene ble som en del av forliket hemmeligstemplet for 60 år, på initiativ fra de norske partene.

De norske partene – Phillips, Stavanger Drilling og Norsk Oljeforsikringspool – sto igjen som taperne i dette forliket. Av et krav på 700 millioner kroner ble de sittende igjen med 6–7 %. Hva var det som ble lagt på bordet i disse forhandlingene som førte til det norske tapet?

Ved gjennomføring av arkivstudier fra tilsynsorgan i Norge og Frankrike, og blant involverte selskap, vil en kunne framskaffe relevant dokumentasjon fra rettsprosessene, granskingene, kontraktsforhandlingene og avtaler gjort mellom underleverandører og forsikringselskap. Noe er allerede tilgjengelig i det digitale arkivet fra den norske granskingskommisjonen, men det er nødvendig å komplementere dette med dokumentasjon fra franske aktører, for å få fram flere sammenhenger, slik at kunnskapen om ulykka styrkes. Eva Joly bistår med å søke innsyn i arkiver til selskapene som designet og bygde plattformen og deres underleverandører.

Arkivstudier handler også om andre arkiver. Både Phillips og Veritas har som private selskaper nektet innsyn i arkivene. Det samme gjelder Storebrand, som både var medeier i

riggen og spilte en ledende rolle i oljeforsikringspoolen. Som vi skal se, er innsyn i private arkiver helt avgjørende for å få svar på mange av de 89 spørsmålene.

Minnebanken

Arbeidet med Minnebanken vil være en parallell og til dels supplerende prosess til arkivstudiene. Det er ønskelig å supplere arkivstudiene med innsamling av minner fra tidsvitner knyttet til byggeprosessen, den etterfølgende tvisten mellom partene etter havariet av Kielland, og avdekke forhold som ledet til forliket.

Rundt en femtedel av de omkomne kom fra Storbritannia, og det deltok redningspersonell fra flere nasjoner. UiS vil samle minner fra pårørende, overlevende og redningspersonell fra land utenfor Norge. Else M. Tungland og Kielland-nettverket arbeider parallelt med å etablere kontakter med de berørte britene.

Minnebanken består i dag av over 300 nedtegnelser, og det kommer stadig forespørsler fra personer som ønsker å dele sine minner og inngå i minnebanken. Pårørende og overlevende som ennå ikke har blitt intervjuet er invitert til å fortelle sin historie. Dokumentasjonsprosjektet og Kielland-nettverket arrangerer årlige samlinger for de berørte. I 2022 deltok seksti overlevende og etterlatte på Kielland-seminaret i mai, og i 2023 skal det gjennomføres en to-språklig samling der også etterlatte og overlevende i Storbritannia og andre land inviteres.

Dokumentasjonsprosjektet har også sikret en engelsk teksting av TV2's dokumentarserie om Kielland fra 2022, og en engelsk oversettelse av min bok *Kampen om Kielland*. Store deler av Minnebanken vil også bli oversatt til engelsk.

Prosjektet er treårig og avsluttes i slutten av 2024.

Fra Minnebanken

«Universitetet i Stavanger og andre granskere har avdekket ting om myndigheters og eiers rolle i denne ulykken som har nærmest sjokkert oss overlevende og etterlatte, og vist at norsk oljeutvinning ikke var en søndagsskole, men en kynisk og beinhard business.»²⁷

Kåre Magne Kvåle, maskinromoperatør

«Vi ble innkalt til å delta i en studie. Men psykologen var så travel og ga oss bare en stor bunke papirer som vi skulle fylle ut. Selv hadde han ikke tid til å prate med oss. Hele settingen ble feil, det passet ikke meg. Så jeg gikk.»²⁸

Harry Løvø, elektriker

«Det verste er at det var så mange som kom vekk, du lurte på hvorfor jeg ble berget og ikke de andre. Det er sånt en kan lure. Tenker ikke på det hver dag. Men tenker av og til.»²⁹

23

Malvin Hauge, isolatør

«Det om gjorde mest inntrykk var alle kameratene jeg mistet; Berland, Vaagsbø, Kråkø og de fra Førresfjorden. Kameratskapet i Nordsjøen er annerledes enn på land. På land går vi hver til vårt på fritiden. I Nordsjøen var vi sammen i fritiden og snakket om alt.»³⁰

Gunnar Guttormsen, elektriker

«Sannheten som ikke tåler dagens lys frarøvet oss åpenheten. Retten til å snakke om, og retten til å vite hva som skjedde den 27. mars er tatt fra oss når ikke alt innsyn i ulykken er tilgjengelig for offentligheten. Den ble lagt under lokk.»³¹

Linda Olaug Sæbø, datter

²⁷ «Vi som overlevde», Minnebanken Kielland UiS, side 30

²⁸ «Vi som overlevde», Minnebanken Kielland UiS, side 45

²⁹ «Vi som overlevde», Minnebanken Kielland UiS, side 50

³⁰ «Vi som overlevde», Minnebanken Kielland UiS, side 56

³¹ «Vi som mistet», Minnebanken Kielland UiS, side 15